

Heta – henkilökohtaisten avustajien työnantajien liitto ry

Lausunto 14.5.2024

Jakelu: STM

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidättekö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Esitetyistä tavoitteista esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksien turvaaminen on kannatettavaa. Tavoitteet eivät kuitenkaan ole riittäviä, sillä niissä ei mainita esim. YK:n vammaissopimuksen toimeenpanoa tai vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän turvaamista. Näiden tavoitteiden puuttuminen on johtanut siihen, että ehdotuksessa painotetaan voimakkaasti mm. sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Ne eivät turvaa itsenäistä elämää ja osallisuutta, ja ovat lähtökohtaisesti maksullisia.

Tavoitteiksi tulee jatkovalmistelussa ottaa YK:n vammaissopimuksen toimeenpano ja vammaisten henkilöiden itsenäisen elämän ja osallisuuden turvaaminen, ja muodostaa ehdotukset tältä pohjalta uudelleen. Suomi on monissa yhteyksissä tuonut esiin, että uusi vammaispalvelulaki on keskeinen YK:n vammaissopimuksen toimeenpanon keino. Ei voi olla niin, että YK:n vammaissopimus ja sen tulkinta näin keskeisessä uudistuksessa jää hyvin vähälle huomiolle.

Esitetyt tavoitteet eivät anna täysin oikeaa kuvaa hankkeesta, sillä tiedossa on, että soveltamisalan tarkennuksella tavoitellaan myös kustannusten kasvun hillintää. Nyt hankkeesta saa kuvan, että juuri mikään ei tulisi muuttumaan, vaikka ehdotetaan kiristyksiä sekä jo hyväksytyyn vammaispalvelulakiin että nykytilanteeseen nähden. Näin toteutuisi 60–70 miljoonan kustannussäästö aiemmin arvioituun nähden. Hyvään lainvalmisteluun kuuluu, että tavoitteet avataan todellista tilannetta vastaavasti. Vammaisten palveluita ei tule ottaa säästökohteeksi, sillä säästöille on muita mahdollisia ja hyväksyttävämpiä kohteita.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

Tavoitteena tulee olla vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Nyt esitetyillä muutoksilla ei päästä tähän tavoitteeseen, vaan vammaispalveluihin pääseminen päinvastoin vaikeutuisi. Lakiin tuotaisiin täysin uusi kriteeri (2 § 3 mom.), joka kiristäisi vammaispalveluiden piiriin pääsemistä. Vammaisille henkilöille tarjottaisiin todennäköisesti nykyistä enemmän laitosmaisia ja joustamattomia palveluja, jotka eivät vastaa YK:n vammaissopimuksen 19 artiklaa ja sen yleiskommentissa (nro. 5) esitettyä tulkintaa. Näiden mukaan palvelut tulisi mm. toteuttaa tavalla, joka tukee täysimääräistä, yksilöllistä, itse valittua osallisuutta ja osallistumista sekä itsenäistä elämää, henkilökohtaisia valintoja ja omien asioiden hallintaa.

Suomi on jo saanut yhden langettavan päätöksen YK:n vammaisoikeuskomitealta siitä, että henkilökohtaisen avun piiriin pääseminen on vammaissopimuksen vastaisesti estetty. Ehdotetut muutokset altistavat Suomen entistä enemmän vastaaville tapauksille ja ihmisoikeusloukkauksille. Vammaispoliittisesti tilanne Suomessa näin ollen heikkenisi.

Esitysluonnoksesta piirtyy kuva, että vammaispalveluiden ja subjektiivisten oikeuksien piiriin pääsee nykyisin liian helposti. Tämä ei yleisesti ottaen pidä paikkaansa, vaan esim. henkilökohtaisen avun saaminen edellyttää usein pitkää prosessia ja tarkkoja selvityksiä. Hyvinvointialueilla tai aikaisemmin kunnissa ei ole ollut sellaisia resursseja, joihin tukeutuen sosiaalityöntekijät olisivat voineet kevyin perustein myöntää esimerkiksi henkilökohtaista apua.

Muutoksia on perusteltu selkeydellä ja oikeusvarmuudella. Silti ei olisi useinkaan käytännössä selvää, miten esimerkiksi sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen riittävyttä, sopivuutta ja asiakkaan etua arvioitaisiin. Vammaisen henkilön olisi mahdotonta etukäteen tietää, miten hänen kohdallaan näitä arvioitaisiin ja olisiko esimerkiksi mahdollisuutta saada henkilökohtaista apua. Ns. yhden luukun periaate ei vammaisten palveluissa toteudu, ja selvittämismvastuu mahdollisista palveluista jää usein asiakkaalle tai omaisille.

Muutokset eivät tuota sellaista yksiselitteisyyttä jo hyväksytyyn vammaispalvelulakiin nähden, että selkeys puoltaisi näistä lakimuutoksista säätämistä. Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus palvelujen saannissa ei toteutuisi lainsäädännön tulkinnanvaraisuuden vuoksi. On tärkeää, että palvelutarve arvioidaan vammaispalveluissa, jossa on osaaminen vammaisuuden kysymyksissä. Velvollisuus selvittää ensisijaisten palvelujen mahdollisuutta tuo muiden ongelmien lisäksi hallinnollisia lisäkuluja.

On ymmärrettävää, että halutaan varmistaa, ettei vammaispalvelulaista tule kaikkia ikäänntyneitä mahdollisesti koskevaa yleislakia. Nyt ehdotetut ratkaisut kuitenkin leikkaavat liian suuren palan vammaispalveluita välttämättä tarvitsevien vammaisten palveluista. Ehdotus ei ole YK:n vammaissopimuksen mukainen, sillä se heikentäisi itsenäisen elämän ja osallisuuden toteutumisen tasoa. Ehdotus on myös vastoin hyväksytyyn vammaispalvelulain 1 §:n tavoitteita esim. yhdenvertaisuuden ja yksilöllistä tarvetta vastaavien palveluiden turvaamisesta.

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

YK:n vammaissopimuksen tulkintakäytäntö

Ehdotuksessa vedotaan siihen, että YK:n vammaissopimus ei määrittele, minkä kansallisen lain perusteella palveluita tulee myöntää sopimuksessa määritellyille vammaisille henkilöille. Siksi ehdotettuun soveltamisalasäännökseen sisältyvä vammaisen henkilön määritelmä ja lainvalintaa koskevat säännökset olisivat esityksen mukaan sopuoinnussa YK:n vammaissopimuksen kanssa.

YK:n vammaissopimus kuitenkin määrittelee paljonkin sitä, minkälaisia itsenäistä elämää ja osallisuutta turvaavien palveluiden tulee olla (Vammaisoikeuskomitean yleiskommentti nro. 5). Sopimuksen mukaan tarjottavissa pitää olla myös henkilökohtainen apu. Arvio YK:n vammaissopimuksen mukaisuudesta on siis liian pintapuolinen, eikä ole riittävästi pohdittu soveltamisalan muutoksen tosiasiallisia vaikutuksia. Itsenäisen elämän periaatetta ei käsitellä ehdotuksessa lainkaan. Tämä on yllättävää, sillä YK:n vammaissopimuksen artikla 19 on keskeisimpiä oikeudellisia perusteita vammaisille tarjottaville palveluille.

Heta-liitto on esittänyt toimia vammaispalvelulain mukaisten palvelujen kuten henkilökohtaisen avun ensisijaisuuden kehittämiseksi, jotta vammaiset saavat palveluita vammaispalvelulain nojalla. Nyt ehdotetut muutokset päinvastoin lisäävät painetta siihen, että sekä nykyisille että uusille henkilökohtaisen avun asiakkaille tarjottaisiin esimerkiksi omaishoitoa tai edellytettäisiin muuttoa palvelutaloon. Tämä ei vastaa YK:n vammaissopimuksen tavoitteita.

Vammaispalvelujen saamisedellytyksen tiukennus

Ehdotuksessa ensisijaisen lainsäädännön soveltamisesta olisi kaksi toisistaan poikkeavaa edellytystä:

”Tämän lain perusteella järjestetään palveluita vain, jos ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.” (2 § 1 mom.)

”Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, tämän lain perusteella järjestetään palveluita vammaiselle henkilölle vain, jos hänelle ei ole järjestettävissä palveluita ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.” (2 § 3 mom.)

Ehdotus sisältää näin ollen kaksi erilaista päällekkäistä kriteeriä lainvalinnalle. Näistä jälkimmäinen ”ei ole järjestettävissä” -kriteeri on tiukempi, koska siinä ei viitata esimerkiksi palvelun sopivuuteen tai asiakkaan etuun. Ehdotuksen perusteluissa kuvataan esimerkiksi, että sosiaalihuoltolain mukainen palvelu tulee järjestää, jos se on mahdollista. On epäselvää, mitä tällä tarkoitetaan. Usein henkilökohtaisen avun käyttäjälle on periaatteessa järjestettävissä muita palveluita, mutta ne tarkoittavat esimerkiksi epäinhimillisiä laitospäätöksiä ja elämänpiirin kaventumista. Näin voidaan joutua takaisin tilanteeseen, jossa vammaisille henkilöille turvataan vain ns. eksistenssiminimin mukaisia palveluja.

Varsinkin uusi ”ei ole järjestettävissä” -kriteeri tiukentaisi vammaispalvelulain mukaisten palvelujen myöntämistä nykyiseen vammaispalvelulakiin ja vuonna 2023 hyväksytyyn lakiin nähden. Tästä syystä se tulee ehdottomasti poistaa, ja Heta-liitto kannattaa koko 2 § 3 momentin poistoa.

Lakiin tulee lisätä viittaus YK:n vammaissopimukseen sekä vammaispalvelulain 1 §:ään siten, että hyvinvointialueella on velvollisuus huomioida nämä sovellettavan lain valinnassa ja palveluita järjestettäessä. Lisäksi perusteluissa tulee painottaa enemmän mm. sitä, miten sosiaalihuoltolain 4 § ja 5 § asiakkaan edusta tulee ottaa huomioon ja miten vammaispalvelulain tarkoitus (1 §) ja YK:n vammaissopimus vaikuttavat palveluiden järjestämiseen vammaispalvelulain nojalla.

Palvelujen saatavuuden merkitys

Perusteluissa kuvataan, että palveluiden tosiasiallinen saatavuus ei saa vaikuttaa lainvalintaan. Tämä on kirjoitettu irrallaan käytännön todellisuudesta sen suhteen, mitä sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat. Jos ensisijaisen lainsäädännön mukaiset palvelut ovat periaatteessa sopivia, mutta eivät käytännössä toteudu (esim. koska eivät ole subjektiivisia oikeuksia), henkilö voisi jäädä välitilaan ilman mitään palveluja.

Jos esimerkiksi henkilölle olisi teoriassa tarjottavissa riittävä ja sopiva sosiaalihuoltolain mukainen asumisen palvelu, tarkoittaa ehdotus sitä, että vammaispalveluita ei voida myöntää, vaikka mitään asumisen ratkaisua ei todellisuudessa olisi hyvinvointialueella saatavilla. Ehdotus on vastoin sosiaalioikeuden yleisiä periaatteita, sosiaalityön etiikkaa ja ongelmallinen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Samoin ajatus on ristiriidassa mm. sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevien 4 § ja 5 §:n kanssa sekä vammaispalvelulain 1 §:n kanssa. Kohdat saatavuuden merkityksestä tulee näillä perusteilla poistaa.

Eduskunnan lausuma lain ensisijaisuuden kehittämisestä

Eduskunta edellytti vammaispalvelun lykkäämisen yhteydessä esitetystä lausumassa vammaispalvelulain ensisijaisuuden kehittämistä:

”Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimenpiteisiin vammaispalvelulain soveltamisalan, lain ensisijaisuuden ja lain yksittäisten säännösten tarkkuuden kehittämiseksi siten, että kaikki vammaiset pääsevät tosiasiallisesti heille kuuluviin palveluihin.”

Eduskunnan tahto on ollut siis enemmän se, että vammaispalvelulain ensisijaisuutta kehitetään, ei heikennetä. Nyt ehdotetut muutokset vaikuttaisivat päinvastaiseen suuntaan, eivätkä näin ollen vastaa eduskunnan lausumaa.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ehdotuksen 2 § 3 momentti tulee poistaa kokonaisuudessaan. Ehdotus mahdollistaisi mielivaltaiset ja syrjivät tulkinnat siitä, mitä mihinkin elämänvaiheeseen kuuluu tai ei kuulu. Vammaispalveluiden kuten henkilökohtaisen avun tulee olla arvoneutraalia ja mahdollistaa omat valinnat. Palvelujen käyttökohteita ei tule rajata sen perusteella, mitä saatetaan olettaa kuuluvan tiettyyn elämänvaiheeseen tai tavanomaiseen elämään.

Ehdotukseen sisältyy kaksi hieman samaa teemaa koskevaa rajausta. 2 § 1 mom. mukaan vammaispalveluja järjestetään niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Toisaalta vammaispalveluja kuuluisi järjestää vain, jos vammaisen henkilön välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve. Nämä saattavat olla käytännön tilanteissa jännitteisessä suhteessa keskenään ja ratkaisu on vaikeaselkoinen.

Heta-liitto on esittänyt, että tavanomaisen elämän käsitettä ei pidä ainakaan käyttää niin, että sillä rajataan vammaispalveluiden käyttöä. Näin on kuitenkin tässä lakiehdotuksessa tapahtumassa. Käsite on liian tulkinnanvarainen ja vastoin mm. YK:n vammaissopimuksen periaatteita. Vammaiselle henkilölle tulee jäädä määräysvalta päättää, mihin hän tarkkaan ottaen käyttää esim. henkilökohtaista apua (YK:n vammaisoikeuskomitean yleiskommentti nro. 5).

Ei pidä paikkaansa, että varsinkaan aikuisten tai ikääntyneiden suhteen esimerkiksi henkilökohtaisen avun tarvetta arvioitaisiin nykyisin elämänvaiheen tai vastaavan käsitteen avulla. Esim. ulkomaanmatkoille järjestettävää henkilökohtaista apua on käsitelty siltä kannalta, onko kyse ”tavanomaisen elämän toiminnosta”, mutta tällöinkin on huomioitu yksilöllinen tilanne. Tuomioistuimet eivät ole pohtineet erillisiä elämänvaiheita nyt esitetyllä tavalla.

Valmistelussa on ollut esillä tarve erottaa lasten tavallinen huolenpidon tarve vamman tai sairauden aiheuttamasta palvelutarpeesta. Ehdotuksen 2 § 1 mom. mukaan palveluilla

katetaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia palvelutarpeita. Kyse ei ole vammasta tai sairaudesta aiheutuvasta palvelutarpeesta, jos lapsi tarvitsee ikäkauteensa muutoinkin kuuluvaa muiden huolenpitoa. Eri elämänvaiheiden luokittelulle ei siis ole tästä näkökulmasta tarvetta.

Todennäköisesti ehdotettavaa sääntelyä sovellettaisiin siten, että mitä enemmän ikää henkilöllä olisi, sitä enemmän painotettaisiin, että tuohon elämänvaiheeseen kuuluu kotona tai palvelutalossa "hoidettavana" oleminen ja myönnettäisiin esim. kotihoitoa. Samoin on riski, että lasten ja nuorten on nykyistä vaikeampi saada esim. henkilökohtaista apua ja vedottaisiin huoltajien vastuuseen.

Ehdotus johtaa välilliseen syrjintään ikään liittyvien olettamusten perusteella, ja se vastaa käytännössä pitkälti edellisen hallituskauden ikääntymisrajausta. Ehdotuksessa arvioidaan, että kustannukset nousisivat saman tasoisiin kuin ikääntymisrajausten sisältävän sääntelyn myötä olisi tapahtunut. Tämä todentaa sitä, että nyt ehdotettu lisäys toimisi käytännössä aiemmin ehdotetun ikääntymisrajausten tavoin.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaispalvelujen maksuttomuuden tulee toteutua riippumatta siitä, minkä lain nojalla vamman tai sairauden edellyttämä palvelu järjestetään. On eettisesti ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta ongelmallista, että jopa elämänmittaisista vammaispalveluista peritään maksuja.

Maksullisuuden vahvistaminen on heikennys vammaisten henkilöiden kannalta. Säännös kannustaa hyvinvointialueita järjestämään palveluita sosiaalihuoltolain nojalla, jolloin vammaispalvelulain tarkoitus ei toteudu. Ehdotettua säännöstä ei tule lisätä sosiaalihuoltolakiin.

KHO:n ratkaisujen käsittely perusteluissa vaikuttaa tarkoitushakuiselta. Palveluasumisen suhteen on ollut kyse samansisältöisestä palvelusta. Henkilökohtainen apu ja kotihoito ovat sen sijaan pitkälti eri sisältöiset ja eri lähtökohdista toteutettavat palvelut. Tilanteita ei siis voi verrata ja väittää, että KHO:n linja vaihtelisi. Asumisen palveluiden muuttaminen maksullisiksi olisi selvä heikennys nykytilaan nähden.

Ehdotus johtaa esimerkiksi siihen, että hyvinvointialueen kannattaa järjestää vammaisen henkilön tarvitsemat asumisen palvelut yksinomaan sosiaalihuoltolain mukaisina maksullisina palveluina. Tästä syystä vammaispalvelulain mukainen asumisen tuki jäisi mahdollisesti kuolleeksi kirjaimeksi tai päätös sen myöntämisestä tehtäisiin vain ääritilanteessa.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Ajatus säännöksen taustalla on kannatettava, mutta säännös on riittämätön ja liian tulkinnanvarainen turvaamaan sitä, että vammaisen henkilön toimeentulo ja perus- ja ihmisoikeudet eivät vaarantuisi asiakasmaksujen vuoksi. Sote-palvelujen maksuhuojennusten tiedetään toimivan puutteellisesti. Niistä ei välttämättä tiedoteta, eivätkä asiakkaat pääse niitä täysimääräisesti hyödyntämään. Käytännöt ovat usein epäoikeudenmukaisia sellaisille henkilöille, joilla on jonkin verran tuloja ja varoja siten, että he eivät aivan pääse maksuvapautusten piiriin. Säännöksen nimitys suojasäännöksenä ei anna oikeaa kuvaa sen luonteesta, sillä sen toteutuminen käytännössä on hyvin epävarmaa.

Vertailukohtana voidaan käyttää esimerkiksi henkilökohtaista apua. Vaikka henkilökohtainen apu on säädetty maksuttomaksi, on ollut vaikeuksia saada hyvinvointialue vastaamaan kaikista lakisääteisistä kuluista. Avun käyttäjien on saattanut olla pakko esim. maksaa työterveyshuollon kuluja varoista, jotka olisi tarvittu arjen pakollisten asioiden kuten ruoan ja lääkkeiden hankkimiseen. Laillisuusvalvojien useat

kannanotot eivät ole auttaneet, ja asia on edelleen yhdenvertaisuusvaltuutetun toimenpiteiden kohteena.

Hyvinvointialueiden säästöpaineeet vaikuttaisivat todennäköisesti niin, että maksuvapautuksia ei helposti myönnettäisi. On todennäköistä, että suojasäännöstä tultaisiin soveltamaan korkeintaan yksittäisissä ääritapauksissa, joissa asiakkaalla on esimerkiksi juristi vaatimassa asiaa.

Jos lakiin otetaan tämän tyyppinen säännös, sen tulee olla ehdottomasti hyvinvointialuetta velvoittava. Lisäksi tulisi määritellä tilanteita, joissa maksuvapautus on ainakin myönnettävä (esim. köyhyysrajan alapuolella elävät, takuueläkkeen piirissä olevat, opiskelijat). Näin säännöksen soveltamiseen jäisi vähemmän tulkinnanvaraa, ja laista ilmenisi selvästi, ketkä ainakin ovat maksuvapautuksen piirissä.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen tason heikentyminen

Henkilökohtainen apu on turvattu subjektiivisena oikeutena. Ehdotuksen mukaan asiakkaalle ei synny subjektiivista oikeutta sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin tilanteessa, jossa ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut todetaan hänelle riittäviksi ja sopiviksi. Lopputulos on, että asiakas ei saa välttämättä hänen tarvitsemaansa palvelua tai mahdollisesti minkäänlaista palvelua.

Heikennyksen toteuttamiseksi vedotaan mm. siihen, että subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajausta voitiin perustuslakivaliokunnan mukaan tehdä. Varhaiskasvatuksella ei ole kuitenkaan samanlaista taustaa ihmisoikeussopimuksissa kuin esimerkiksi henkilökohtaisella avulla on YK:n vammaissopimuksessa. Tilanteita ei siis voi verrata keskenään, ja heikennyksen arviointi YK:n vammaissopimuksen näkökulmasta jää vajaaksi.

Perusteluissa väitetään, että vaikutuksia nykyisiin vammaispalveluiden saajiin pienentää se, että tähän asti vammaispalveluiden piirissä olevan henkilön palvelutarpeen muutoksia arvioitaessa voisi tulla otettavaksi huomioon myös hallintolain 6 §:n mukainen

luottamuksensuoja. Todellisuudessa luottamuksensuoja on tähän mennessä ollut heikko argumentti, eikä se ole estänyt palveluiden heikennyksiä. Toisekseen uusi vammaispalvelulaki edellyttää uusia päätöksiä. On erittäin todennäköistä, että maininta luottamuksensuojasta jää vaille vaikutusta, kun päätöksiä uusitaan.

Vammaisvaikutusten arviointi ei ole riittävää ja keskittyy pitkälti ikääntyneisiin henkilöihin. Luonnoksessa väitetään, että soveltamisalan tarkennuksilla ei olisi juuri vaikutusta vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin ohjautumisessa. Tämä on erikoinen näkemys siihen nähden, että lakiin halutaan tuoda kokonaan uusi ja varsin tiukka kriteeri (2 § 3 mom.) vammaispalvelulain piiriin pääsemiseksi. Ehdotuksessa ei käsitellä esimerkiksi riskiä siitä, että nuorille ja työikäisille vammaisille aletaan muutosten myötä enenevässä määrin tarjoamaan sosiaalihuoltolain mukaisia hoivaan painottuvia palveluita.

Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut eivät turvaa vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista samoin kuin henkilökohtainen apu. Koska lakiluonnoksessa ja perusteluissa painotetaan voimakkaasti sosiaalihuoltolain ensisijaisuutta, on selvä riski siihen, että vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen taso heikkenee. Muutokset ovat näin ollen perus- ja ihmisoikeuksien heikennyskiellon vastaisia.

Henkilökohtainen apu

Perusteluissa väitetään, että henkilökohtaisessa avussa vastuu on pääasiassa asiakkaalla. Tämä ei pidä paikkaansa, sillä henkilökohtaista apua esim. yrityksen tai hyvinvointialueen toimesta tuotettaessa asiakas on juridisessa mielessä asiakkaan roolissa. Nykyinen tai uusi vammaispalvelulaki ei sisällä säännöksiä asiakkaan vastuusta. Henkilökohtaisen avun käyttäjänä ja asiakkaana voi olla myös lapsi, eikä hänellä ole esimerkiksi työsuojeluvastuuta. Perusteluissa ei tule antaa liioiteltua kuvaa henkilökohtaisen avun käyttäjän asemasta ja edellytyksistä palvelun myöntämiselle, ja kohta tulee poistaa perusteluista.